

Οι επιθέσεις στα βιβλία Ιστορίας

Αντώνης Λιάκος

Το Βήμα, Νέες Εποχές, 30/09/2007

Από τις αρχές του 2007 μια νέα διαχωριστική γραμμή χαράχθηκε στον χώρο της εκπαίδευσης αλλά και της κοινωνίας και της πολιτικής: αφορά το πώς τοποθετείται κανείς απέναντι στο βιβλίο Ιστορίας της Στ' δημοτικού. Η πολιτική και όχι μόνο αντιπαράθεση οδήγησε στην απόσυρση του βιβλίου και στην επιστροφή στο παρελθόν

Σε πολλές χώρες του κόσμου σημειώνονται επιθέσεις της Ακροδεξιάς απέναντι στα σχολικά βιβλία Ιστορίας. Το πεδίο της ιστορίας αποτελεί το προνομιακό πεδίο στο οποίο η Ακροδεξιά συγκροτεί το εγχείρημά της. Το πεδίο αυτό δεν αφορά την ιστορία ως ενδιαφέρον για το παρελθόν, αλλά την ταυτότητα, την παράδοση, τις διάχυτες αντιλήψεις για την ιστορία που προκύπτουν από πολλές πηγές, την εκκλησία, τον στρατό, τους εορτασμούς, τα μαζικά μέσα και τον κινηματογράφο, και βεβαίως την εκπαίδευση στις παλαιότερες φάσεις της. Αυτό το εγκατεστημένο παρελθόν υπερασπίζονται όσοι αναρωτιούνται γιατί τα παιδιά μας να μη μαθαίνουν την ίδια Ιστορία που μάθαιναν οι παππούδες μας. Δεν υποψιάζονται ότι πρόκειται για ένα επινοημένο παρελθόν που ανταποκρίνεται, εν πολλοίς, σε παλαιότερες προτεραιότητες της Παιδείας, οι οποίες όμως έχουν αλλάξει εδώ και καιρό, ακολουθώντας τη γενικότερη μεταβολή των αξιών. Η σύγχρονη εκπαίδευση δεν διαπλάθει στρατιώτες, αλλά δημοκρατικούς πολίτες σε ένα πλουραλιστικό κόσμο συνεχών αλλαγών. Το δόλωμα που προσφέρει αυτό το επινοημένο παρελθόν είναι η νοσταλγική αναπόληση των παλιών ένδοξων ημερών, που κουκουλώνει κάτω από το χαλί όσα δεν ταιριάζουν στον εθνικό ναρκισσισμό. Η νοσταλγία περιλαμβάνει ακόμη και το συναίσθημα τού να έχει υπάρξει κανείς θύμα. Αλλά εκείνο το οποίο πολιτικοποιεί τη χρήση του παρελθόντος είναι η αντίληψη της παγκοσμιοποίησης σαν μιας συνωμοσίας που θέλει να καταστρέψει τις εθνικές ιδιομορφίες, να ισοπεδώσει τις εθνικές ταυτότητες και να διαγράψει την ιστορική μνήμη. Εδώ είναι που η Ακροδεξιά συναντά την παραδοσιακή Αριστερά και τη ρυμουλκεί στη συντηρητική στροφή προς μια ευρύτερη πολιτισμική και δυσανεκτική Δεξιά. Εδώ είναι που και η λειτουργία της θυματοποίησης ενεργοποιείται αναδρομικά.

Όπου και να κοιτάξει κανείς στους πολέμους της ιστορίας που διεξάγονται σε πολλές χώρες του κόσμου, αυτό είναι το κομβικό σημείο της επιχειρηματολογίας και της δημιουργίας φοβικών ανακλαστικών που ανατροφοδοτούν τις συντηρητικές αναδιπλώσεις. Αυτό ήταν το μεγάλο ψέμα εναντίον του βιβλίου. Μετά το τέλος των ιδεολογιών και των μεγάλων αφηγημάτων, απλώνεται πάνω στον κόσμο ένα ακόμη πιο μεγάλο αφήγημα, μια ιδεολογία της οποίας τα χαρακτηριστικά είναι εν δυνάμει ολοκληρωτικά γιατί δεν αφήνουν σημεία αμφισβητήσεων και διαφυγών. Για τον λόγο αυτόν οι ανακλαστικές αντιδράσεις και η λεκτική βιαιότητα απέναντι σε κείνους που αμφισβητούν τις στερεοτυπικές αλήθειες για το παρελθόν.

* Η υπεράσπιση των θεσμών

Παρά, λοιπόν, τις ακροδεξιές επιθέσεις, η ιστορική εκπαίδευση, τουλάχιστον στην Ευρώπη, αλλά και στις περισσότερες δημοκρατικές χώρες μένει προστατευμένη απέναντι στις επιθέσεις αυτές. Γιατί ο ρόλος της ιστορικής εκπαίδευσης δεν είναι να ανακλά την κοινή αντίληψη για το παρελθόν, αλλά να καλλιεργεί την ιστορική σκέψη, να δημιουργεί ιστορική συνείδηση. Υπάρχει διαμετρική αντίθεση ανάμεσα στον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιεί το παρελθόν η ακραία πολιτική και πολιτισμική Δεξιά, αφενός, και στην ιστορική συνείδηση αυτού του παρελθόντος, αφετέρου. Αν λ.χ. οι συντηρητικοί λένε ότι είναι απαράδεκτο τα παιδιά μας να διδάσκονται άλλη Ιστορία από τους γονείς τους, η ιστορική εκπαίδευση λέει ότι κάθε εποχή θέτει διαφορετικά ερωτήματα στο παρελθόν. Αν η μία ιεροποιεί ή απορρίπτει συλλήβδην ή αποσιωπά το παρελθόν ή πλευρές του, η άλλη αναπτύσσει την κριτική απόσταση. Επεξεργάζεται την τωρινή μας θέση, τις ανάγκες της κοινωνίας μας σε σχέση με το παρελθόν. Γι' αυτό και η κριτική στους μύθους και στις αυθεντίες. Αν η μία είναι συναισθηματική, η άλλη είναι έλλογη, αν η μία ταυτίζει ή αποξενώνει, η άλλη υπολογίζει εγγύτητα και απόσταση. Η ιστορική εκπαίδευση θέλει να διαπλάσει σύγχρονους πολίτες με κριτική συνείδηση, όχι καρικατούρες των 300 του Λεωνίδα. Για αυτόν τον λόγο η σύγχρονη συντεταγμένη πολιτεία οφείλει να προφυλάσσει την ανεξαρτησία της εκπαίδευσης απέναντι σε κάθε λογής ιδεολογικές επιθέσεις.

Αλλά για να μην υποκύπτει η εκπαίδευση στους ποικίλους ιδεολογικούς εκβιασμούς και σκοπιμότητες χρειάζεται να εξασφαλίζει την ανεξαρτησία, τη διαφάνεια, τη λειτουργία και τη σοβαρότητα των θεσμών. Χρειάζεται η πολιτεία να σέβεται τις διαδικασίες, να έχει και να ακολουθεί κανόνες οι οποίοι θα περιλαμβάνουν και τη λογοδοσία και την αξιολόγηση των θεσμών. Τι συνέβη, λοιπόν, με την απόφαση του κ. Στυλιανίδη να αποσύρει το βιβλίο Ιστορίας; Μια βίαιη επέμβαση στους θεσμούς και στις διαδικασίες. Πρώτα πρώτα εξευτέλισε το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Όχι ότι το ίδιο δεν προσφέρεται για αυτο-εξευτελισμό. Ένα ινστιτούτο που ιδρύθηκε από τον Γεώργιο Παπανδρέου, με εμπνευστή τον Παπανούτσο και μέλη τους αριστείς του καιρού του για να αποτελέσει το γενικό επιτελείο της εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης, έχει καταντήσει ένα μίζερος γραφειοκρατικός οργανισμός που ο πρόεδρος του διορίζεται από τον εκάστοτε υπουργό, χωρίς τη δυνατότητα να αναπαράγεται αξιοκρατικά και να αξιολογείται. Υστερα, ο υπουργός, εξευτέλισε τις διαδικασίες αξιολόγησης. Με ποια αξιοπιστία θα μιλήσει για αξιολόγηση στα πανεπιστήμια; Με ποιο κύρος θα καλέσει για τον σεβασμό του νέου πανεπιστημιακού νόμου;

* Η διεθνής διάσταση

Τα πράγματα, λοιπόν, αποδεικνύονται σοβαρότερα των προεκλογικών φόβων για την παρουσία του ακροδεξιού κόμματος στη Βουλή. Γιατί ένα μεγάλο μέρος της ΝΔ αναγνωρίζεται στις ιδεολογικές θέσεις αυτού του κόμματος, και δεν είναι λίγοι από το ΠΑΣΟΚ που χαϊδεύουν, έστω και εργαλειακά, παρόμοιες απόψεις, και γιατί επίσης η Ιεραρχία της Εκκλησίας έχει δημιουργήσει έναν πόλο ακραίας πολιτισμικής Δεξιάς με άμεσες πολιτικές παρεμβάσεις. Το πολιτικό μας σύστημα

όμως έχει χάσει την ισορροπία του προς τα δεξιά και για έναν άλλο λόγο. Εξαιτίας των μειωμένων ανακλαστικών του προοδευτικού χώρου. Στην περίπτωση της διαμάχης για την Ιστορία, το πρόβλημα δεν είναι το ΚΚΕ που ταυτίστηκε με τους ακροδεξιούς, ούτε τα αριστεροδέξια υβρίδια που χειροκρότησαν την απαγόρευση του βιβλίου. Το πρόβλημα είναι αυτός ο κουρασμένος κόσμος που αηδιάζει αλλά σιωπά, που τρέχει πίσω από τα προγράμματά του χωρίς να βρει καιρό να διατυπώσει την αντίθεσή του, που χωρίζεται από μικροαντιπάθειες μιας μακράς πορείας νομής της εξουσίας, έστω και στο μικροεπίπεδο, στα τελευταία 25 χρόνια. Θα πρέπει να το αναγνωρίσουμε ότι η Δεξιά έδειξε πολύ μεγαλύτερη ενεργητικότητα και πάθος στη διαμάχη αυτή. Ο προοδευτικός κόσμος είναι ακόμη παρατηρητής.

Παρά όλα αυτά υπάρχει ένα θαυμάσιο και πολυάνθρωπο δυναμικό που με σοβαρότητα και ευθύνη υπερασπίζεται την κριτική ιστορική συνείδηση και τον ρόλο της εκπαίδευσης. Και στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Το ετήσιο συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Διδακτικής της Ιστορίας που εφέτος έγινε στη Θεσσαλονίκη, μας έδωσε την ευκαιρία να δούμε τους πολέμους της Ιστορίας που διεξάγονται σε όλο τον κόσμο. Να δούμε τα κοινά τους στοιχεία, σε μεγάλο βαθμό κοινά στις διάφορες χώρες. Η Ιστορία πλέον είναι μια διεθνής επιστήμη. Και η εκπαίδευση των νέων ιστορικών είναι πλέον διεθνής. Ένα άλλο, τριήμερο συνέδριο, αυτή τη φορά υποψήφιων διδασκόντων από όλη την Ευρώπη που εκπαιδεύονται σε ένα κοινό ευρωπαϊκό διδακτορικό πρόγραμμα, στο οποίο συμμετέχει και το Πανεπιστήμιο Αθηνών, έληξε χτες στην Αθήνα. Συμπέρασμα; Παρά τις αποσύρσεις βιβλίων, το ποτάμι δεν γυρίζει πίσω. Είναι πολύ αργά πλέον.

*Ο κ. Αντώνης Λιάκος είναι καθηγητής Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.